

SCOTTISH LAND COMMISSION
COIMISEAN FEARAINN NA H-ALBA

Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba

Scottish Land Commission Gaelic Language Plan

2020-2024

Chaidh am plana seo ullachadh fo earrann 3 de dh'Achd na Gàidhlig (Alba) 2005 agus chaidh aontachadh le Bòrd na Gàidhlig air **[insert date]** 2020.

Facal-tòiseachaidh

Tro eachdraidh na h-Alba, tha àite cudromach air a bhith aig a Ghàidhlig anns a' chultar agus dualchas aig mòran sgìrean air feadh na dùthcha. Tha an dualchas seo cuideachd mar phàirt den fheallsanachd a thaobh an fhearainn. Tha fearann aig cridhe fèin-aithne, eaconamaidh is coimhearsnachdan na h-Alba. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba air a bhith a' cur air adhart prògram de dh'ath-leasachadh an fhearainn gach cuid ann an sgìrean bailteil agus sgìrean dùthchail, gus cur ri tarbhachd, iomadachd agus cunntachalachd nan dòighean anns a bheilear a' sealbhachadh is a' cleachdadh fearann na h-Alba.

Tha ceangal seasmhach ann eadar ath-leasachadh fearainn, fearann agus na daoine. Bha 'An Tìr, an Cànan, 's na Daoine' na shluagh-ghairm aig Dionnasg an Fhearainn, buidheann san 19mh linn a rinn iomairt airson ath-leasachadh fearainn. Tha an abairt seo a' sealltainn cho dlùth cheangailte 's a tha na trì eileamaidean. Tha an ceangal eadar cànan, daoine agus fearann a' leantainn an-diugh agus tha Coimisean Fearainn na h-Alba gu mòr airson taic a chumail ris a' Ghàidhlig tro bhith a' cruthachadh a' Phlana Ghàidhlig seo.

Bho chaidh a stèidheachadh ann an 2017, tha Coimisean Fearainn na h-Alba air cumail ri a luachan de dh'ionracas, dùbhlán, tionnsgalachd agus cumhachdachadh. Tha na luachan againn de dh'ionracas '*Tha sinn ag obair airson muinntir na h-Alba agus tha sinn cunntachail riutha*' agus dùbhlán '*tha sinn a' cur dùbhlán oirnn fhìn agus air càch a bhith a' stiùireadh atharrachadh*' gu sònraichte iomchaidh agus sinn a' sgrìobhadh a' Phlana Ghàidhlig againn.

Tha obair Coimisean Fearainn na h-Alba a' cur ri libhrigeadh soirbheachail amas Riaghaltas na h-Alba a bhith a' dèanamh cinnteach gum bi a' Ghàidhlig seasmhach san àm ri teachd. Le bhith a' cur cleachdadh na Gàidhlig an comas ann an libhrigeadh nan seirbheisean againn, tha sinn a' dèanamh ar dìcheall gus dèanamh cinnteach gun tèid taic a chumail ris a' chànan anns gach raon de bheatha phoblach na h-Alba.

Tha sinn ag obair às leth muinntir na h-Alba le bhith a' nochdadh in-ghabhalachd cànan agus sinn a' gluasad air adhart agus a' fàs mar bhuidheann, agus tha sinn a' stiùireadh atharrachadh le bhith a' nochdadh ar taic dhan Ghàidhlig agus tha sinn an dòchas gum broснаich an taic againn daoine eile gus an aon rud a dhèanamh.

Tha sinn dealasach a thaobh nam miannan agus nan amasan a tha ann am Plana Nàiseanta na Gàidhlig agus Achd na Gàidhlig (Alba) 2005. Libhrigidh sinn na gealltanasan anns a' Phlana Ghàidhlig againn, a tha a' toirt spèis cho-ionann dhan Ghàidhlig agus dhan Bheurla. Cumaidh sinn fios ris an luchd-obrach agus ris a' phoball gu gnìomhach mu na cothroman a th' ann a bhith a' cleachdadh na Gàidhlig an co-cheangal ris an obair againn, agus tha an lèirsinn fhad-ùine againn airson Coimisean Fearainn na h-Alba a' gabhail a-steach a bhith a' cleachdadh na Gàidhlig gu gnìomhach.

Andrew Thin
Cathraiche
Coimisean Fearainn na h-Alba

Clàr-innse

Facal-tòiseachaidh	Error! Bookmark not defined.
Geàrr-chunntas	4
Caibideil 1: Ro-ràdh	Error! Bookmark not defined.
An co-theacsa airson deasachadh Phlanaichean Gàidhlig	5
Achd na Gàidhlig (Alba) 2005	5
Riathanas gus Plana Gàidhlig ullachadh	5
A' toirt aonta do Phlana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba:.....	5
Co-chomhairleachadh air Dreachd Plana Gàidhlig	5
Gàidhlig ann an Alba.....	5
Coimisean Fearainn na h-Alba.....	6
Gàidhlig taobh a-staigh sgìre ùghdarrais na buidhne	6
A' Ghàidhlig taobh a-staigh Coimisean Fearainn na h-Alba	8
In-sgrùdadh air comas cànan	8
Caibideil 2: am Plana Gàidhlig anns an Structar Chorporra	10
Caibideil 3: bhuaidh aig planadh is poileasaidh air a' Ghàidhlig	11
Ag àbhaisteachadh na Gàidhlig	11
Aonta ri amasan Plana Cànan Nàiseanta na Gàidhlig.....	11
Dachaigh agus Tràth-bhliadhnaichean	11
Foghlam	11
Coimhearsnachd	11
Àite-obrach	12
Ealain agus Meadhanan; Dualchas is Turasachd.....	12
Corpas.....	12
Builean Nàiseanta Riaghaltas na h-Alba	12
Caibideil 4: Gealltanasan a' Phlana	13
Gealltanasan Àrd-ìre	13
Gealltanasan a thaobh Bun-tomhasan Seirbheis	13
Faicsinneachd	16
Luchd-obrach	18
Gnothaichean làitheil.....	22
Conaltradh.....	28
Corpas.....	32
Caibideil 5: Buileachadh agus Sgrùdadh	33
Clàr-ama.....	33
Foillseachadh a' Phlana	33
Goireasachadh a' Phlana	33
Sgrùdadh Buileachadh a' Phlana.....	33
Eàrr-ràdh 1 – In-sgrùdadh air Comas Cànan	34
Eàrr-ràdh 2 – Toraidhean na Co-chomhairle	37

Geàrr-chunntas

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh gu bheil a' Ghàidhlig na pàirt bhunaiteach de dhualchas, fèin-aithne nàiseanta agus beatha chultarach na h-Alba. Tha dlùth-cheangal eachdraidheil eadar muinntir na h-Alba, an tìr air a bheil a' fuireach is ag obair, agus a' Ghàidhlig. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aontachadh ri amasan ro-innleachdail a' Phlana Cànain Nàiseanta Ghàidhlig agus tha e air na structaran is iomairtean a chur air dòigh a tha a dhìth gus dèanamh cinnteach gum bi a' Ghàidhlig seasmhach ann an Alba san àm ri teachd.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh gu bheil suidheachadh na Gàidhlig anabarrach cugallach agus ag aithneachadh ma tha Gàidhlig gu bhith air a h-ath-bheothachadh mar chànan beò ann an Alba, gu bheil feum air oidhirp cho-phàirteach aig an riaghaltas, na roinnean poblach is prìobhaideach, buidhnean coimhearsnachd agus luchd-labhairt fa leth gus:

- cur ri inbhe na Gàidhlig
- ionnsachadh is togail na Gàidhlig a bhrosnachadh, agus
- meudachadh air cleachdadh na Gàidhlig a bhrosnachadh.

Is e an sgrìobhainn seo Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba a chaidh a dheasachadh taobh a-staigh frèam Achd na Gàidhlig (Alba) 2005. Tha e a' cur an cèill mar a chleachdas sinn Gàidhlig san obair againn agus mar a nì sinn cleachdadh na Gàidhlig comasach nuair a bhios sinn a' conaltradh ris a' phoball is ris na prìomh chom-pàirtichean againn, agus mar a bhrosnaicheas agus a leasaicheas sinn a' Ghàidhlig.

Thathar air Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba a chur ri chèile a rèir nan slatan-tomhais reachdail ann an Achd 2005, le mothachadh air Phlana Nàiseanta na Gàidhlig is air an Stiùireadh air Deasachadh Phlanaichean Gàidhlig.

Ro-ràdh

An co-theacsa airson deasachadh Phlanaichean Gàidhlig

Achd na Gàidhlig (Alba) 2005

Chaidh Achd na Gàidhlig (Alba) 2005 aontachadh le Pàrlamaid na h-Alba gus inbhe na Gàidhlig a dhaingneachadh mar chànan oifigeil ann an Alba aig a bheil spèis cho-ionnan ris a' Bheurla.

'S e fear de na prìomh fheartan anns an Achd gu bheil ullachadh ann a tha a' toirt comas do Bhòrd na Gàidhlig (prìomh bhuidheann leasachaidh Gàidhlig Riaghaltas na h-Alba) toirt air buidhnean poblach Planaichean Gàidhlig ullachadh. Chaidh an t-ullachadh seo a chur ann gus dèanamh cinnteach gun dèan an roinn phoblach ann an Alba oidhirp gus an seas a' Ghàidhlig, le bhith a' togail na h-inbhe is na h-ìomhaigh aice agus le bhith a' cruthachadh chothroman practaigeach gus a cleachdadh.

Is e an sgrìobhainn seo Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba a chaidh a dheasachadh taobh a-staigh frèam Achd na Gàidhlig (Alba) 2005. Tha e a' cur an cèill mar a chleachdas sinn Gàidhlig san obair againn agus mar a nì sinn cleachdadh na Gàidhlig comasach nuair a bhios sinn a' conaltradh ris a' phoball is ris na prìomh chom-pàirtichean againn, agus mar a bhrosnaicheas agus a leasaicheas sinn a' Ghàidhlig.

Thathar air Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba a chur ri chèile a rèir nan slatan-tomhais reachdail ann an Achd 2005 le mothachadh air Phlana Cànan Nàiseanta na Gàidhlig is air an Stiùireadh air Deasachadh Phlanaichean Gàidhlig.

Riathanas gus Plana Gàidhlig ullachadh

Thèid an riathanas air buidheann phoblach gus Plana Gàidhlig ullachadh a thòiseachadh nuair a chuireas Bòrd na Gàidhlig fios plana thuca ag iarraidh orra sin a dhèanamh fo earrann 3 de dh'Achd 2005..

A' toirt aonta do Phlana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba:

Thèid Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba a chur gu Bòrd na Gàidhlig airson aonta air 21 Lùnastal 2020.

Co-chomhairleachadh air Dreachd Plana Gàidhlig

Tha Achd 2005 ag ràdh gum feum buidhnean poblach deasachadh a' Phlana Ghàidhlig aca a thoirt gu aire a h-uile duine/buidheann aig am biodh ùidh sa chùis. Nì Coimisean Fearainn na h-Alba co-chomhairle phoblach air an dreachd Plana Ghàidhlig aige agus bheir e fa-near do na beachdan a thèid a thoirt dha tron phròiseas cho-chomhairleachaidh. Thèid an dreachd plana a shanasachd tro na diofar seanailean mheadhanan aig a' Choimisean a' gabhail a-steach nam meadhanan sòisealta, cuairt-litrichean agus fiosan naidheachd agus thèid cuireadh a thoirt dhan phoball am beachdan a thoirt seachad air an dreach phlana tro phost-d no litir.

Gàidhlig ann an Alba

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh gu bheil a' Ghàidhlig na pàirt bhunaiteach de dhualchas, fèin-aithne nàiseanta agus beatha chultarach na h-Alba. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aontachadh ri amasan ro-innleachdail a' Plana Cànan

Nàiseanta Ghàidhlig agus tha i air an structar is na h-iomairtean a chur air dòigh a tha a dhìth gus dèanamh cinnteach gum bi a' Ghàidhlig seasmhach ann an Alba san àm ri teachd.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh gu bheil suidheachadh na Gàidhlig anabarrach cugallach agus ag aithneachadh ma tha Gàidhlig gu bhith air a h-ath-bheothachadh mar chànan beò ann an Alba, gu bheil feum air oidhirp cho-phàirteach aig an riaghaltas, na roinnean poblach is prìobhaideach, buidhnean coimhearsnachd agus luchd-labhairt fa leth gus:

- cur ri inbhe na Gàidhlig
- ionnsachadh is togail na Gàidhlig a bhrosnachadh
- meudachadh air cleachdadh na Gàidhlig a bhrosnachadh.

Coimisean Fearainn na h-Alba

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba na Bhuidheann Phoblach Neo-roinneil (NDPB) a tha cunntachail do Mhinistearan na h-Alba agus tha Ministearan na h-Alba cunntachail do Phàrlamaid na h-Alba. Chaidh Coimisean Fearainn na h-Alba a stèidheachadh air 1 Giblean 2017 fo Achd Ath-leasachaidh an Fhearainn (Alba) 2016, agus tha a mhaoineachadh air fad de £1.5m a' tighinn bho Riaghaltas na h-Alba. Tha e ag obair gus barrachd a dhèanamh de dh'fhearann na h-Alba tro bhith a' toirt taic agus brosnachadh do dh'atharrachadh is do dhòighean-smaoineachaidh ùra, agus bidh e a' dèanamh mholaidhean do Mhinistearan na h-Alba, far a bheil e iomchaidh, airson atharrachaidhean reachdail agus poileasaidh thairis air na ceithir raointean prìomhachais againn.

Structar

Air Bòrd nan Coimiseanairean aig Coimisean Fearainn na h-Alba, tha còig Coimiseanairean Fearainn agus aon Choimiseanair Tuathanachas Màil, agus chaidh iad uile a chur an dreuchd leis a' Mhinistear airson na h-Àrainneachd, Atharrachadh Cliomaid is Ath-leasachaidh Fearainn. Tha na Coimiseanairean air am fastadh gu poblach le, agus tha iad cunntachail do Mhinistearan na h-Alba. A rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016, Earrann 11 - Ion-roghnachd airson fastadh, fo-earrann (2): "Agus iad a' fastadh Coimiseanairean Fearainn, feumaidh Ministearan na h-Alba gach ceum reusanta a ghabhail gus dèanamh cinnteach gu bheil Gàidhlig aig co-dhiù fear de na coimiseanairean."

Tha an 16 luchd-obrach aig Coimiseanair Fearainn na h-Alba air am fastadh gu dìreach le Coimisean Fearainn na h-Alba agus tha iad cunntachail dhan Àrd-oifigeir. Tha am Prìomh Oifigeir, mar Oifigeir Cunntachail, cunntachail do Mhinistearan na h-Alba. Chan eil riatanasan cànan a thaobh na Gàidhlig aig luchd-obrach a' Choimisein aig an àm seo.

Tha oifis Coimisean Fearainn na h-Alba stèidhichte ann an Taigh an Longman, Inbhir Nis. Tha suaicheantas a' Choimisein dà-chànanach agus aig an àm seo bidh e a' foillseachadh an dà chuid an Aithisg Bhliadhnail agus a' Phlana Ro-innleachdail an dà chuid sa Bheurla agus sa Ghàidhlig.

Gàidhlig taobh a-staigh sgìre ùghdarras na buidhne

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' dràibheadh air adhart prògram de dh'ath-leasachadh an fhearainn gach cuid ann an sgìrean bailteil agus sgìrean dùthchail gus cur ri tarbhachd,

iomadachd agus cunntachalachd nan dòighean anns a bheilear a' sealbhachadh is a' cleachdadh fearann na h-Alba. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag obair air feadh na h-Alba agus tha iad ag aithneachadh dualchas cultarach eadar-mheasgte agus sònraichte na dùthcha. Tha an Coimisean ag aithneachadh gu bheil luchd-labhairt na Gàidhlig sgapte air feadh na h-Alba. A rèir a' chunntais-sluaigh as ùire (2011) bha sgilean Gàidhlig aig 87,100 neach ann an Alba (1.7% den t-sluaigh), le 57,600 neach air feadh na dùthcha a' clàradh gun robh iad comasach air Gàidhlig a bhruidhinn (1.1% den t-sluaigh).

Tha eachdraidh làidir aig a' Ghàidhlig air a' Ghàidhealtachd agus anns na h-Eileanan agus tòrr àiteachan far a bheil i làidir san latha an-diugh. Tha còrr is an dàrna leth de luchd-labhairt na Gàidhlig a' fuireach anns na siorrachdan Gàidhealach agus tha a' Ghàidhlig aig a' mhòr-chuid ann an *sgìre Comhairle nan Eilean Siar* sgìre anns a bheil Gàidhlig ga bruidhinn gu h-eachdraidheil agus gu traidiseanta. Tha rannsachadh a rinn Coimisean na Croitearachd a' sealltainn gu bheil dàimh gu sònraichte làidir eadar an àireamh sa cheud aig a bheil Gàidhlig agus an àireamh de chroitearan clàraichte air feadh na Gàidhealtachd agus nan Eilean.

Ann an sgìrean eile, mar eisimpleir, Meadhan na h-Alba agus na Crìochan, tha ath-bheothachadh Gàidhlig a' dol air adhart. Air an làimh eile, ann an sgìrean eile far a bheil an Coimisean ag obair - Arcaibh is Sealltainn - cha robh làithreachd eachdraidheil aig a' Ghàidhlig agus mar sin, tha an àireamh de luchd-labhairt an sin gu math beag.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba air ìre solarachaidh choitcheann a stèidheachadh a bhios ann airson a h-uile sgìre anns a bheil sinn ag obair, leis an amas ìre solarachaidh nas àirde a thoirt seachad ann an sgìrean far a bheil an àireamh de luchd-labhairt Gàidhlig nas motha.

A thaobh an ath-ghinealaich de luchd na Gàidhlig, bha 6,777 duine-cloinne ann am Foghlam tro Meadhan na Gàidhlig (FtG) air feadh na h-Alba ann an 2018-19:

- Foghlam Gàidhlig (0-3) – 931 duine-cloinne ann an 60 ionad
- Sgoiltean-àraich Gàidhlig (aois 2-4) – 1,078 ann an 56 sgoiltean-àraich
- Foghlam tro mheadhan na Gàidhlig sa bun-sgoil (BS1-BS6) – 3,471 sgoilearan ann an 60 sgoiltean
- Foghlam tro mheadhan na Gàidhlig san àrd-sgoil (AS1-AS6) – 1,423 sgoilearan ann an 34 sgoiltean

Tha tòrr chothroman ann airson clasaichean luchd-ionnsachaidh air feadh sgìre nàiseanta na buidhne, bho sheiseanan 'cafaidh cànan' agus clasaichean oidhche neo-fhoirmeil gu clasaichean foghlam adhartach foirmeil. Gheibhear barrachd fiosrachaidh aig www.learnghaelic.net.

Tha farsaingeachd de bhuidhnean Gàidhlig agus buidhnean coimhearsnachd air feadh sgìre nàiseanta a' Choimisein, bho chomainn Ghàidhlig ionadail gu buidhnean nàiseanta, mar eisimpleir, Comann nam Pàrant, a tha a' riochdachadh phàrantan aig a bheil clann ann am FtG Gàidhlig gu nàiseanta. Tha farsaingeachd de thachartasan Gàidhlig ann air feadh na h-Alba airson daoine le comasan cànan aig gach ìre bho 'chafaidhean còmhraidh' ann am bun-sgoiltean ionadail dhan Mhòd Nàiseanta Rìoghail.

Ann an sgìre na buidhne, tha iomadh buidheann Gàidhlig ann, mar eisimpleir, Fèisean nan Gàidheal, An Lòchran, Tobar an Dualchais, Comunn na Gàidhlig agus An Comunn Gàidhlig am measg eile.

Tha e air a shònrachadh gum bi Gàidhlig aig fear de na Coimiseanairean Fearainn: tha dithis choimiseanairean aig a bheil sgilean Gàidhlig aig an àm seo. Chan eil sònrachadh no riatanas cànanain ann a thaobh luchd-obrach a' Choimisein aig an àm seo.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba airson taic a chumail ri dealas Pàrlamaid na h-Alba dhan Ghàidhlig mar a tha e air a mhìneachadh ann am Plana Nàiseanta na Gàidhlig aig Bòrd na Gàidhlig, a bharrachd air a bhith a' cumail taic ris a' Phlana Nàiseanta airson na Gàidhlig a tha air a chur an cèill ann am Plana Gàidhlig Riaghaltas na h-Alba.

A' Ghàidhlig taobh a-staigh Coimisean Fearainn na h-Alba

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba den bheachd gu bheil fearann aig cridhe fèin-aithne, eaconamaidh is coimhearsnachdan na h-Alba. Leis a' cheangal làidir eadar na daoine agus an tìr, gu sònraichte luchd na Gàidhlig air a' Ghàidhealtachd agus anns na h-Eileanan an Iar, tha an Coimisean ann an deagh àite gus cur ri leasachadh na Gàidhlig mar bhuidheann.

Le bhith ag obair a dh'ionnsaigh lèirsinn Coimisean Fearainn na h-Alba gus "siostam sealbh, rianachd is cleachdadh fearainn a bhith againn a tha cothromach, in-ghabhalach is tarbhach agus a bheir buannachdan nas fheàrr do mhuinntir na h-Alba air fad" mar a chaidh a chur an cèill ann am Plana Ro-innleachdail a' Choimisein, thèid na builean a leanas a choileanadh a thaobh taic dhan Ghàidhlig:

- Thèid inbhe nan cànanan agus dualchainntean dùthchasach àrdachadh taobh a-staigh na buidhne againn
- Tha cothrom ga thoirt seachad gus Gàidhlig ionnsachadh taobh a-staigh na buidhne againn.

Bidh an Coimisean ag obair le farsaingeachd de bhuidhnean com-pàirteachais agus bidh sinn a' lorg chothroman leis na com-pàirtichean againn gus ath-leasachadh fearainn a cheangail ri eachdraidh na Gàidhlig agus ri Gàidhlig san àm ri teachd.

In-sgrùdadh air comas cànanain

Rinn Coimisean Fearainn na h-Alba sgrùdadh air na comasan Gàidhlig taobh a-staigh na buidhne aig an àm seo mar phàirt den obair ullachaidh air a' Phlana Ghàidhlig seo. Chaidh feart a thoirt air toradh an sgrùdaidh seo nuair a bhathar a' cruthachadh gheallaidhean a' Phlana seo, agus chuidich an sgrùdadh sinn gus co-dhùnadh mar a bhiodh sinn a' stèidheachadh, a' glèidheadh no a' leasachadh chleachdaidhean gus cur ri cleachdadh na Gàidhlig.

Rinneadh Suirbhidh Gàidhlig de luchd-obrach a' Choimisein gus faighinn a-mach dè an comas labhairt, leughaidh, sgrìobhaidh agus tuigsinn a bh' aca. Air sgàth 's gur e buidheann ùr a tha seo, b' e seo a' chiad turas a rinneadh suirbhidh de a leithid agus thèid a chleachdadh mar slat-tomhais airson suirbhidhean luchd-obrach san àm ri teachd, a' sealltainn ar dealas a bhith a' cumail dàta làithreach mu sgilean Gàidhlig an luchd-obrach againn.

A-mach às na 16 daoine a fhuair cuireadh pàirt a ghabhail san sgrùdadh, fhreagair 13, ìre freagairt de 81%.

A-mach às an fheadhainn a fhreagair nuair a chaidh faighneachd mu na sgilean Gàidhlig aca (labhairt/leughadh/sgrìobhadh/tuigsinn):

- Thuir 85% den luchd-obrach nach robh sgil Gàidhlig sam bith aca
- Thuir 15% den luchd-obrach gun robh sgilean Gàidhlig bunaiteach no eadar-mheadhanach aca
- Thuir 0% gun robh iad fileanta sa Ghàidhlig.

Chan eil fhios againn am bi an luchd-obrach aig a bheil comas air choireigin anns a' Ghàidhlig ga cleachdadh bho latha gu latha san àite obrach: thèid a' cheist seo a chur ris an ath suirbhidh luchd-obrach.

Às na 85% den luchd-freagairt aig nach eil sgilean Gàidhlig aig an àm seo:

- Bha ùidh aig 46% ann a bhith a' togail sgilean Gàidhlig tro thrèanadh a bharrachd.
- Bha ùidh aig 23% ann a bhith a' faighinn barrachd fios mun Ghàidhlig tro thrèanadh mothachaidh.

Dhaibhsan aig a bheil ùidh ann a bhith a' gabhail pàirt ann an trèanadh mothachadh Gàidhlig agus ann a bhith a' togail sgilean Gàidhlig, thèid seo a thoirt air adhart ann an geallaidhean a' phlana againn.

Bidh an Coimisean a' foillseachadh na h-Aithisg Bliadhnail agus a' Phlana Ro-innleachdail aige sa Ghàidhlig agus tha e air sgrùdadh comais a dhèanamh mu bhith a' cur Gàidhlig air a làrach-lìn.

Gheibhear an làn sgrùdadh agus toraidhean Suirbhidh na Gàidhlig ann an Eàrr-ràdh 1.

Am Plana Gàidhlig anns an Structar Chorporra

Tha am Plana seo na phoileasaidh aig Coimisean Fearainn na h-Alba agus chaidh aontachadh le ar àrd-sgioba stiùiridh agus le buill a' Bhùird.

Oifigear le uallach obrachail airson a' phlana

'S e am prìomh oifigear le uallach obrachail agus ceannas air deasachadh, cur an gnìomh agus sgrùdadh Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba:

Posy NicRàth
Ceannard a' Chonaltraidh is nan Seirbheisean
Corporra
Coimisean Fearainn na h-Alba
Taigh an Longman
28 Rathad an Longman
Inbhir Nis
IV1 1SF
01463 423 309
posy.macrae@landcommission.gov.scot

Oifigear le uallach làitheil airson a' phlana

'S e an t-oifigear le uallach obrachail làitheil airson cur an gnìomh Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba am Manaidsear Conaltraidh. Bu chòir ceistean mu obrachadh a' phlana bho latha gu latha a chur gu:

Jess Barbier-Marsden
Manaidsear Conaltraidh
Coimisean Fearainn na h-Alba
Taigh an Longman
28 Rathad an Longman
Inbhir Nis
IV1 1SF
01463 423 313
jess.barbier-marsden@landcommission.gov.scot

Luchd-obrach fa leth

Innsidh Coimisean Fearainn na h-Alba dhan luchd-obrach aca mu na dleasan aca fon Phlana Ghàidhlig tro chonaltraidhean cunbhalach air an taobh a-staigh, a' gabhail a-steach còmhraidhean mìosail le manaidsearan sreatha, coinneamhan sgioba agus air eadar-lìon an luchd-obrach.

Seirbheisean air an lìbhrigeadh le treas phàrtaidhean agus Buidhnean Leth-eisimeileach

Nì Coimisean Fearainn na h-Alba cinnteach gum bi fios aig daoine no buidhnean a tha a' lìbhrigeadh sheirbheisean/bathar às leth a' Choimisein, agus gun lean iad na prionnsapalan, anns a' Phlana Ghàidhlig tro bhith a' cur nan riathanasan seo ann an cùmhnantan agus tairgsean airson seirbheisean/bathar. Leanaidh seirbheis sam bith air a lìbhrigeadh le treas phàrtaidhean prionnsabalan Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba far a bheil a' Ghàidhlig mar phàirt riathanach den cùmhnant.

A' bhuidh aig planadh is poileasaidh air a' Ghàidhlig

Ag àbhaisteachadh na Gàidhlig

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh gum bi na diofar raointean prìomhachais a tha comharraichte ann am Plana Cànain Nàiseanta na Gàidhlig air am buileachadh gu ìre mhòr tron Phlana Ghàidhlig againn, ach gum bi cothroman ag èirigh gus an cànain adhartachadh agus a leasachadh tro phoileasaidhean a tha ann mar-thà. Nì an Coimisean sgrùdadh air gealltanasan poileasaidh gus cothroman a lorg annta gus a' Ghàidhlig a chur air adhart gu for-ghnìomhach agus gus prìomhachasan Plana Cànain Nàiseanta na Gàidhlig a chur air adhart ann an dòighean eile. Tha sinn den bheachd gu bheil seo a rèir prionnsapal an àbhaisteachaidh a tha ag amas air Gàidhlig a bhith mar phàirt làitheil de bheatha na h-Alba.

Ann a bhith a' cur ri chèile, ag ùrachadh agus a' sgrùdadh poileasaidhean, cuimhnichidh an Coimisean air na gealltanasan a chaidh a dhèanamh anns a' Phlana Ghàidhlig seo agus nì sinn cinnteach gum bi a' bhuidh a bheir iad air a' Ghàidhlig a rèir Plana Cànain Nàiseanta na Gàidhlig.

Aonta ri amasan Plana Cànain Nàiseanta na Gàidhlig

Tha e na rùn aig an Coimisean Fearainn na h-Alba dèanamh cinnteach gun tèid Plana Cànain Nàiseanta na Gàidhlig a chur an gnìomh. Anns an earrainn seo, tha sinn a' cur an cèill mar a bhios sinn a' coileanadh an amais seo:

Dachaigh agus Tràth-bhliadhnaichean

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh gum feum barrachd dhaoine Gàidhlig ionnsachadh ma tha i gu bhith seasmhach san àm ri teachd agus gum feum fòcas a bhith air an dachaigh, air foghlam agus air luchd-ionnsachaidh inbheach mar phrìomh dhòigh gus seo a dhèanamh. Tha clann ann am FtG aig cuid den luchd-obrach againn agus tha iad air a bhith deònach na buannachdan aig foghlam dà-chànanach a mhineachadh do luchd-obrach eile.

Foghlam

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' tuigsinn nach e a-mhàin an àireamh dhaoine aig a bheil Gàidhlig a chur am meud a tha a dhìth gus a' Ghàidhlig a dhèanamh seasmhach san àm ri teachd, ach gum feumar cleachdadh làitheil a' chànan a chur am meud cuideachd. Tha sinn a' tuigsinn cho cudromach 's a tha e comas a thoirt do bharrachd daoine Gàidhlig a chleachdadh mar an dòigh conaltraidh as fheàrr leotha agus mar an dòigh conaltraidh àbhaisteach a th' aca ann am farsaingeachd de ghnìomhan làitheil. Bithear a' brosnachadh luchd-obrach gus cothrom a ghabhail air cothroman gus sgilean Gàidhlig a thogail agus gus trèanadh mothachaidh Gàidhlig a dhèanamh.

Coimhearsnachd

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' tuigsinn gu bheil rudan a leanas a' toirt buaidh air an inbhe a th' aig cànain: an làthaireachd aige san àrainneachd làitheil, an ìre 's gu bheil an cànain air a chleachdadh, air a mheas cudromach agus air fhaicinn a bhith air a mheas cudromach leis na buidhnean sin aig a bheil pàirt chudromach nar beatha làitheil.

- A' meudachadh ìomhaigh agus cleachdadh na Gàidhlig tro raon de sheirbheisean Gàidhlig a bhith ri fhaighinn ann an sgìrean far a bheil comasan Gàidhlig aig 20% no barrachd den t-sluagh.

- A' cumail taic ri iomairtean a chleachdas na sgilean agus comasan aig daoine aig a bheil Gàidhlig ann an gnìomhan sa choimhearsnachd.

Àite-obrach

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' tuigsinn cho riatanach 's a tha e iomchaidheachd agus cunbhalachd na Gàidhlig a neartachadh, cho cudromach 's a tha e seirbheisean eadar-theangachaidh a bhith ann agus a bhith a' cur ri cleachdadh a' chànain ann an àiteachan obrach:

- A' cruthachadh deagh rùn dhan Ghàidhlig anns an àite obrach tro bhith a' togail mothachadh agus tro shoidhnichean
- A' cur ri cothroman do luchd-obrach a bhith ag ionnsachadh na Gàidhlig no a bhith a' cur ri an cuid sgilean cànan ma tha Gàidhlig aca mar-thà
- A' brosnachadh fastadh dhaoine aig a bheil Gàidhlig gus dèanamh cinnteach gu bheil an cànan ga fhaicinn is ga chleachdadh barrachd san àite-obrach agus ann a bhith a' toirt seachad seirbheisean don phoball.

Bithear a' brosnachadh luchd-obrach aig a bheil sgilean Gàidhlig a bhith ga bruidhinn agus ga cleachdadh mar phàirt de na cleachdaidhean obrach làitheil aca.

Ealain agus Meadhanan; Dualchas is Turasachd

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh gu bheil leasachadh air ealain agus na meadhanan Gàidhlig mar dhòigh air a' Ghàidhlig a thoirt gu aire a' mhòr-shluaigh, daoine a tharraing chun cànan agus an deagh-ghean dhan Ghàidhlig a neartachadh tro chothroman a h-ionnsachadh, a cleachdadh agus a leasachadh. Gus ìomhaigh na Gàidhlig a thoirt am follais barrachd, cuiridh an Coimisean Gàidhlig air an t-soidhne aige taobh a-staigh Taigh an Longman agus cumaidh e air a' togail dàimh le deagh sheirbheis eadar-theangachaidh.

Corpas

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh gu bheil feum air co-òrdanachadh ann an iomairtean gus iomchaidheachd agus cunbhalachd na Gàidhlig a neartachadh agus gus cuir ri a faicsinneachd. Gus seo a dhèanamh, cumaidh an Coimisean air a' togail a dhàimh le deagh sheirbheis eadar-theangachaidh.

Builean Nàiseanta Riaghaltas na h-Alba

Tha a' bhuidheann ag obair gus an cànan a neartachadh air feadh na h-obrach conaltraidh againn agus gus a chleachdadh a neartachadh air feadh obair na buidhne. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba air rùnachadh cur ri coileanadh builean nàiseanta Riaghaltas na h-Alba aig a bheil fòcas air:

- a bhith a' cruthachadh dùthaich nas soirbheachaile
- a' toirt cothroman dhan a h-uile duine a tha a' fuireach ann an Alba
- a' cur ri sunnd nan daoine a tha a' fuireach ann an Alba
- a' cruthachadh fàs seasmhach agus in-ghabhalach
- a' lùghdachadh neo-ionannachd agus a' cur an aon chuideam air leasachadh eaconomach, àrainneachdail agus sòisealta.

Gealltanasan a' Phlana

Gealltanasan Àrd-ìre

Chaidh na h-amasan àrd-ìre a leanas a chomharrachadh mar phrìomhachasan airson a' Choimisein gus taic a chumail ris a' phlana cànan nàiseanta làithreach airson na Gàidhlig agus airson nam Builean Nàiseanta:

- A' cleachdadh na Gàidhlig – a' toirt seachad seirbheisean agus goireasan Gàidhlig gus Plana Ro-innleachdail a' Choimisein a libhrigeadh
- Ag ionnsachadh na Gàidhlig – a' leudachadh mothachadh air a' Ghàidhlig agus a' cumail taic ri ionnsachadh na Gàidhlig san àite obrach
- A' brosnachadh na Gàidhlig - a' brosnachadh ìomhaigh fhàbharach dhan Ghàidhlig tron obair uile aig Coimisean an Fhearainn.

Tha an Coimisean airson nan gealltanasan àrd-ìre seo a choileanadh tro bhith a' cur an gnìomh a' phlana Ghàidhlig seo.

Gealltanasan a thaobh Bun-tomhasan Seirbheis

Anns an *Stiùireadh reachdail aca air Deasachadh Phlanaichean Gàidhlig*, tha Bòrd na Gàidhlig air aithneachadh gu bheil cruthachadh suidheachaidhean airson cleachdadh na Gàidhlig ann am beatha phoblach mar phrìomh eileamaid ann an ath-bheòthachadh cànan.

Tha am Bòrd air còig prìomh raointean a chomharrachadh aig cridhe libhrigeadh sheirbheisean, a bu chòir buidhnean poblach a ghabhail os làimh ann an deasachadh nam Planaichean Gàidhlig:

- Faicsinneachd
- Luchd-obrach
- Gnothaichean làitheil
- Conaltradh
- Corpas

Tha na prìomh ghealltanasan fìor chudromach gus inbhe agus faicsinneachd na Gàidhlig a thogail. Tha an Coimisean airson cleachdadh na Gàidhlig a chur an comas agus a bhrosnachadh tro na prìomh raointean gu h-àrd, gus inbhe na Gàidhlig a thogail anns na raointean obrach aige agus ann a bhith a' libhrigeadh nan seirbheisean riaghlachaidh aige.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba air rùnachadh cur ri cleachdadh na Gàidhlig agus tha an earrann seo a' mìneachadh na h-ìre de sholarachadh Gàidhlig a tha e an dùil toirt seachad tro bheatha còig-bliadhna a' phlana. Is e toiseach tòiseachaidh a th' anns a' phlana seo agus tha Coimisean Fearainn na h-Alba an dòchas gun tèid iad thairis air na targaidean agus gun cuir iad ri solar sa Ghàidhlig mean air mhean thairis air beatha a' phlana

Tha na duilleagan a leanas a' toirt cunntas air na ceuman a bhios Coimisean Fearainn na h-Alba a' gabhail a thaobh nan gealltanasan ìre seirbheis thairis air an ath chòig bliadhna gus am Plana seo a chur an gnìomh gu h-èifeachdach.

Faicsinneachd

Faodaidh Gàidhlig anns an aithne chorporra agus anns na soidhnichean aig ùghdarras poblach cur gu mòr ri faicsinneachd a' chànain, agus tha e na theachdaireachd gu bheil an t-ùghdarras poblach a' cur meas air a' Ghàidhlig agus air mar a bhios e a' toirt àite dhi. Faodaidh leudachadh air cleachdadh na Gàidhlig tro shoidhnichean cur ri briathrachas luchd-cleachdaidh na Gàidhlig cuideachd agus cur ri leasachadh a' chànain.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh cho cudromach 's a tha e a bhith a' cur ri faicsinneachd na Gàidhlig agus a bhith a' cur ris an inbhe aice.

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gnìomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
Suaicheantas corporra									
1		Tha suaicheantas a' Choimisein gu tur dà-chànanach.	✓						Conaltradh
2	Àbhaisteachadh faicsinneach is so-bheanailteach (<i>tangible</i>) den Ghàidhlig mar phrìomh eileamaid ann an dearbh-aithne is soidhnichean Coimisean Fearainn na h-Alba	Tha pàipearachd chorporra a' Choimisean, a' gabhail a-steach cinn-litreach, bileagan buidheachais agus cairtean gnìomhachais làn dhà-chànanach			✓				Conaltradh
2		Tìotalan obrach, ainmean sgìreil agus ainmean sgioba air am foillseachadh gu dà-chànanach tro gach seanail, a' gabhail a-steach earr-sgrìobhaidhean puist-d			✓				Conaltradh

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
4		Foillsich foillseachaidhean corporra, m.e. an Aithisg Bhliadhnail, gu dà-chànanach	✓						Conaltradh
Soidhnichean									
5	Àbhaisteachadh faicsinneach is so-bheanailteach (<i>tangible</i>) den Ghàidhlig mar phrìomh eileamaid ann an dearbh-aithne is soidhnichean Coimisean Fearainn na h-Alba	Tha soidhnichean air taobh a-muigh nan toglaichean oifis agus ann an àiteachan pàrcaidh gu tur dà-chànanach			✓				Buidheann luchd-cleachdaidh Taigh an Longman
6		Tha na soidhnichean air an taobh a-staigh uile dà-chànanach			✓				Buidheann luchd-cleachdaidh Taigh an Longman
7		Tha soidhnichean agus fiosrachadh dhan phoball ann an ionad-fàilte an toglaichean gu tur dà-chànanach far an gabh sin dèanamh	✓						

Luchd-obrach

Gus seirbheisean a libhrigeadh tro mheadhan na Gàidhlig, tha e riatanach gun tèid na sgilean-obrach iomchaidh agus na sgilean cànan aig an luchd-obrach a thoirt air adhart. Tha solarachadh chothroman ionnsachaidh do luchd-obrach a' cuideachadh le adhartachadh ionnsachadh na Gàidhlig le inbhich agus ag adhartachadh Gàidhlig mar sgil feumail san àite-obrach. Bidh comharrachadh obraichean far a bheil Gàidhlig mar sgil ainmichte a' cur gu mòr ri inbhe a' chànain agus ri bhith ga comharrachadh mar sgil buannachdail.

Tha cleachdadh na Gàidhlig ann an sanasachd a' cuideachadh cuideachd le bhith a' sealltainn gum bu chòir Gàidhlig a bhith air a cleachdadh sa bheatha phoblach agus gu bheil àite sònraichte aig luchd-cleachdaidh na Gàidhlig ri choileanadh taobh a-staigh buidhnean poblach. Ge b' e dè na sgilean a tha riatanach tha e cudromach gun dèan ùghdarrasan agus buidhnean cinnteach gu bheil a' Ghàidhlig na fìor riatanas san dreuchd. Bu chòir do dh'ùghdarrasan slatan-tomhais neo-eisimeileach a chruthachadh agus a chur an gnìomh gus dèanamh cinnteach gu bheil a' fastadh luchd-obrach anns gach suidheachadh ann an dòigh a tha cothromach agus cunbhalach, agus gu bheil e a' nochdadh nan sgilean comharraichte airson na h-obrach.

A rèir Achd Ath-leasachaidh an Fhearainn (Alba) 2016 a stèidhich Coimisean Fearainn na h-Alba, feumaidh Gàidhlig a bhith aig fear de na Coimiseanairean; tha an Coimiseanair na neach-labhairt Gàidhlig às leth a' Choimisein. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba mothachail air cho cudromach 's a tha e a' Ghàidhlig a mheas mar sgil obrach chudromach agus a bhith a' comharrachadh shuidheachaidhean far a bheil feum no fèill air a' Ghàidhlig. Tha an Coimisean a' tuigsinn cuideachd cho cudromach 's a tha e comas a thoirt do luchd-obrach an cuid sgilean Gàidhlig a thoirt air adhart ma tha iad ag iarraidh sin a dhèanamh.

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gnìomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
A' sanasachd obraichean agus a' fastadh luchd-labhairt na Gàidhlig									
8	Cuiridh poileasaidh fastaidh Coimisean Fearainn na h-Alba ris an àireamh de luchd-cleachdaidh na Gàidhlig taobh a-staigh na buidhne.	Tha am poileasaidh fastaidh ag aithneachadh gu bheil a' Ghàidhlig na sgil obrach feumail.						✓	SMT

Àire amh	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
9		Fastadh airson obraichean ann an sgioba nan seirbheisean corporra ag aithneachadh na Gàidhlig mar sgil a tha na buannachd.						✓	SMT
10		A rèir Achd Ath-leasachaidh an Fhearainn (Alba) 2016, feumaidh Riaghaltas na h-Alba ceuman reusanta a ghabhail gus dèanamh cinnteach gu bheil Gàidhlig aig fear de na coimiseanairean fearainn	✓		✓				SG
11		Tha a' Ghàidhlig air a comharrachadh mar sgil a bhiodh na buannachd nuair a thathar a' fastadh airson gach dreuchd						✓	SMT
12		Thèid cothroman cosnadh airson luchd-cleachdaidh na Gàidhlig a shoillseachadh nuair a thèid obraichean a shanasachadh						✓	SMT
13		Far a bheil ìre shònraichte de sgilean Gàidhlig mar phàirt den tuairisgeul obrach, thèid an dreuchd a sanasachd gu dà-chànanach.						✓	SMT

Àire amh	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
Ag ionnsachadh na Gàidhlig									
14		Fios gu bhith ann an cuairt-litrichean do Luchd-obrach/Coimiseanairean mu chothroman gus Gàidhlig ionnsachadh.		✓					Conaltradh
15	Taic air a toirt do luchd-obrach agus Coimiseanairean Choimisean Fearainn na h-Alba gus Gàidhlig ionnsachadh agus cothroman air an toirt dhaibh gus na sgilean Gàidhlig aca a chleachdadh san obair.	Bùird-bhrath air an ùrachadh le fiosrachadh mu chothroman gus Gàidhlig ionnsachadh.		✓					Conaltradh/ Buidheann luchd-cleachdaidh Taigh an Longman
16		Luchd-obrach agus coimiseanairean air am brosnachadh gus na sgilean Gàidhlig aca a thoirt air adhart mar phàirt de na planaichean trèanaidh aca.			✓				SMT
Trèanadh mothachaidh Gàidhlig agus a' brosnachadh cleachdadh na Gàidhlig anns an àite-obrach agus ann an conaltradh taobh a-staigh na buidhne									
17	Taic air a toirt do luchd-obrach agus Coimiseanairean	Plana Gàidhlig air a chuirteachadh do luchd-obrach agus aire air a thogail mun dealas aig a' Choimisean a thaobh na Gàidhlig.		✓					Conaltradh

18	Choimisean Fearainn na h-Alba gus Gàidhlig ionnsachadh agus cothroman air an toirt dhaibh gus na sgilean Gàidhlig aca a chleachdadh san obair.	Trèanadh mothachaidh Gàidhlig ri fhaighinn do luchd-obrach agus Coimiseanairean			✓				SMT
Àire amh	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gnìomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
19		Tog aire mun fhiosrachadh Gàidhlig uile a tha ri fhaighinn do luchd-obrach agus Coimiseanairean		✓					Conaltradh
20		Brosnaich cothroman trèanaidh gu gnìomhach do luchd-obrach agus Coimiseanairean		✓					Conaltradh

Gnothaichean làitheil

Tha cleachdadh na Gàidhlig sa chiad àite-coinneachaidh eadar buill a' phobaill agus ùghdarras poblach a' cur ri làthaireachd faicsinneach agus cluinntinneachd a' chànain, agus a' cur ris an fhaireachdainn gu bheil cleachdadh na Gàidhlig comasach agus gu bheil fàilte air seo. Cho math ri bhith ag àrdachadh làthaireachd a' chànain, tha e cuideachd a' cruthachadh chothroman gus a chleachdadh agus a' toirt misneachd dhan phoball Gàidhlig a chleachdadh ann an gnothaichean eile leis a' bhuidhinn phoblaich às dèidh sin.

Tha cleachdadh na Gàidhlig ann an conaltradh leis a' bhuidhinn tron phost, post-dealain agus fòn cudromach ann an cruthachadh chothroman airson cleachdadh a' chànain, agus a' cur ris an fhaireachdainn gu bheil cleachdadh na Gàidhlig comasach agus gu bheil fàilte air seo. Tha làthaireachd dhan Ghàidhlig ann am farsaingeachd de dh'fhoirmean dà-chànanach agus ann am foirmean sa Ghàidhlig a-mhàin a' cur gu mòr ri faicsinneachd agus inbhe a' chànain. Faodaidh dreachdan Gàidhlig de dh'fhoirmean, bileagan iarrais agus sgrìobhainnean mar sin, cuideachadh le leudachadh air farsaingeachd briathrachais na Gàidhlig agus mothachadh luchd na Gàidhlig a thogail a thaobh an leithid sin de bhriathrachas, mar sin a' cuideachadh le leasachadh a' chànain fhèin.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba mothachail air cho cudromach is a tha e cothroman a chruthachadh gus a' Ghàidhlig a chleachdadh ann am farsaingeachd de shuidheachaidhean làitheil agus tha rùn aige cur ris an ìre de dh'ullachadh aige anns an raon seo.

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gnìomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
				Fòn					
21	Bidh Coimisean Fearainn na h-Alba a' cur fàilte air conaltradh fòn anns a' Ghàidhlig.	Freagraidh luchd-obrach am fòn sa Ghàidhlig far an gabh seo dèanamh.					✓		SMT

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhith	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
22		Teachdaireachd air post-gutha a' Choimisein		✓					Seirbheisean Corporra
23		Brosnaich agus cùm taic ri luchd-obrach gus teachdaireachdan post-gutha a bhith aca gu dà-chànanach			✓				Seirbheisean Corporra
24		Nuair a tha fios againn gur e conaltradh sa Ghàidhlig as fheàrr le daoine no buidhnean, cuiridh sinn fios thuca sa Ghàidhlig an toiseach.			✓				Seirbheisean Corporra
Seirbheisean 'loidhne toisich' dhan phoball									
25		Tha luchd-obrach comharraichte ann gus dèiligeadh ri daoine a tha airson conaltradh a dhèanamh sa Ghàidhlig.			✓				SMT

Àire amh	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhith	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
Conaltradh sgrìobhte									
26	Bidh Coimisean Fearainn na h-Alba a' cur fàilte air, agus a' tòiseachadh, conaltradh sgrìobhte anns a' Ghàidhlig.	Gealltanais air a thoirt seachad gus beachdan taiceil dhan Ghàidhlig a bhrosnachadh air feadh na buidhne.		✓					Àrd-oifigear
27		Thèid post agus post-dealain a gheibhear sa Ghàidhlig a fhreagairt anns a' Ghàidhlig			✓				Seirbheisean Corporra
28		Cruthaich earr-sgrìobhadh puist-d a bhios ri fhaighinn dhan luchd-obrach air fad			✓				Conaltradh
29		Brosnaich an luchd-obrach gu gnìomhach gus an seala puist-d dà-chànanach a chleachdadh			✓				Conaltradh

Àire amh	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhith	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
30		Tha fios conaltraidh mu Choimisean Fearainn na h-Alba dà-chànanach.			✓				Conaltradh
31		Bidh aithrisean-àichidh puist-d fèin-obrachail dà-chànanach.	✓						Sìostaman Fiosrachaidh
Foirmean									
32	Tha foirmean agus stiùireadh aig Coimisean Fearainn na h-Alba dà-chànanach.	Tha a' bhuidheann a' cur fàilte air foirmean iarrtais a tha air an lìonadh sa Ghàidhlig			✓				SMT
33		Coimisean Fearainn na h-Alba a' cur ri a cleachdadh is faicsinneachd na Gàidhlig anns na foirmean as mòr-chleachdte aige.					✓	Conaltradh	
34		Bidh Coimisean Fearainn na h-Alba a' foillseachadh fhoirmean chorporra anns a' Ghàidhlig.					✓		SMT

Àire amh	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhith	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
35		Foillsich nòtaichean stiùiridh corporra anns a' Ghàidhlig					✓		SMT
36		Tha foirmean ais-eòlais agus gearain agus nòtaichean-stiùiridh rim faighinn sa Ghàidhlig					✓		Conaltradh
37		Dèan sgrùdadh air na foirmean agus stiùiridhean eile a dh'fhaodadh a bhith air an toirt seachad gu dà-chànanach.				✓			Conaltradh
Coinneamhan Poblach									
38	Bidh daoine a' gabhail pàirt ann an coinneamhan Coimisean Fearainn na h-Alba anns a' chànanan a thaghas iad fhèin	Bidh coimiseanair agus/no neach-obrach aig a bheil Gàidhlig an làthair aig coinneamhan poblach anns na h-Eileanan Siar, air a' Ghàidhealtachd agus ann an Earra-Ghàidheil.			✓				Conaltradh
39		Dèan sanasachd dhan phoball gum faod iad iarraidh gun cùm an Coimisean coinneamhan anns a' Ghàidhlig.			✓				Conaltradh

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Priomh oifis
40		Coinneamhan air an cumail sa Ghàidhlig far a bheil iarrtas agus far a bheil e buntainneach do mhuinntir an àite			✓				Conaltradh

Conaltradh

'S urrainn cleachdadh na Gàidhlig anns na meadhanan agus ann am farsaingeachd de stuthan clò-bhuailte cur ri leasachadh na Gàidhlig ann an diofar dhòighean. Tha e a' cur ri faicsinneachd a' chànain, tha e ag àrdachadh inbhe na Gàidhlig le bhith ga cleachdadh ann am foillseachaidhean àrd-ìomhaigheil, agus tha e a' cuideachadh le bhith a' cruthachadh briathrachais ùr agus a' cur ri briathrachas a th' ann mar-thà. Tha cleachdadh na Gàidhlig anns na meadhanan a' dearbhadh gu bheil a' bhuidheann phoblach airson cothrom a thoirt air fiosrachadh cudromach tron Ghàidhlig, agus a' cur ri faicsinneachd agus inbhe a' chànain. Agus barrachd dhaoine a' faighinn cothrom air fiosrachadh mu bhuidhnean poblach tro na làraichean-lìn aca, faodaidh ullachadh airson cleachdadh na Gàidhlig a bhith a' cur gu mòr ri inbhe agus faicsinneachd a' chànain.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba air rùnachadh cur ri cleachdadh nan Gàidhlig ann an raointean far am biodh an ùidh a bu mhotha aig a' phoball san fharsaingeachd no far a bheil cuspairean ann a tha co-cheangailte ris a' Ghàidhlig fhèin.

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gnìomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
Meadhanan agus Dàimh Phoblach									
41	Àbhaisteachadh faicsinneach is so-bheanailteach den Ghàidhlig mar phrìomh eileamaid ann an dàimh phoblach Coimisean Fearainn na h-Alba	Fiosan naidheachd co-cheangailte ri cùisean sna h-Eileanan Siar, Earra-Ghàidheil agus roinn na Gàidhealtachd gu bhith air an dèanamh gu dà-chànanach			✓				Conaltradh
42		Bidh neach-labhairt às leth na buidhne aig a bheil Gàidhlig ri fhaighinn airson agallamhan Gàidhlig far am bi seo comasach.	✓						Conaltradh
43		Leasaich cleachdadh iomamheadhain agus dèan bhidiothan dà-chànanach	✓		✓				Conaltradh

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
Stuth Clò-bhuailte									
44	Litreachas agus pàipearan Coimisean Fearainn na h-Alba air am foillseachadh sa Ghàidhlig	Tha foillseachaidhean air an dèanamh gu dà-chànanach	✓		✓			✓	Conaltradh
45		Thèid eadar-theangachaidhean Gàidhlig de na clàran aontaichte airson gach coinneamh Bùird fhoillseachadh air an làraich-lìn againn						✓	Conaltradh
46		Cuir ri faicsinneachd na Gàidhlig tro na stuthan margaidheachd air fad				✓			Conaltradh
47		Sanasan airson coinneamhan poblach gu bhith dà-chànanach ma bhios sin buntainneach			✓				Conaltradh

Àire amh	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhìth	Làithreach						Prìomh oifis
				2020	2021	2022	2023	2024	
Làrach-lìn is Meadhanan Sòisealta									
48	Faicsinneachd a bharrachd aig a' Ghàidhlig air tionndaidhean Beurla làrach-lìn agus air meadhanan sòisealta Coimisean Fearainn na h-Alba	Leudaich an uiread de shusbaint Ghàidhlig air na meadhanan sòisealta 100% gach bliadhna			✓	✓	✓	✓	Conaltradh
49		Dèan cuairt-litir dealain				✓			Conaltradh
50		Dèan ath-sgrùdadh air susbaint Gàidhlig air làrach-lìn a' Choimisein						✓	Conaltradh

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gnìomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
Tachartasan agus Taisbeanaidhean									
51	Àbhaisteachadh faicsinneach is so-bheanailteach den	Stuthan taisbeanaidh corporra gu bhith dà-chànanach				✓			Conaltradh
52	Ghàidhlig mar phrìomh eileamaid ann an obair Coimisean Fearainn na h-Alba	Làthaireachd mhòr aig a' Ghàidhlig aig a' cho-labhairt dhà-bhliadhnach a' gabhail a-steach ann an taisbeanaidhean, an clàr-gnothaich agus ann am pasgan an luchd-frithealaidh.			✓		✓		Conaltradh

Corpas

Tha leasachadh na Gàidhlig anns an raon seo air leth cudromach airson na Gàidhlig ann an Alba san àm ri teachd. Le bhith a' dèanamh seo, thig briathrachas agus modhan-labhairt ùra a leigeas leis a' chànan a bhith nas èifeachdaiche is nas cunbhalach. Air an adhbhar seo, thèid ceuman a ghabhail gus dèanamh cinnteach gun lean leasachadh cànanach na Gàidhlig.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag aithneachadh cho cudromach 's a tha leasachadh na Gàidhlig gus dèanamh cinnteach gu bheil i freagarrach airson gach cleachdadh iomchaidh agus airson a bhith ga cleachdadh ann am farsaingeachd de cho-theacsaichean a tha a' sìor fhàs.

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gnìomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
Gnàthachas Litreachadh na Gàidhlig (GOC)									
53	Leanaidh Coimisean Fearainn na h-Alba Gnàthachas Litreachadh na Gàidhlig (GOC)	Nì an Coimisean cinnteach gum bi seirbheisean eadar-theangachaidh a th' againn air cùmhnant a' leantainn nan gnàthachasan litreachadh as ùire.	✓						Conaltradh
A' cleachdadh ainmean-àite ceart									
54	Nì Coimisean Fearainn na h-Alba cinnteach gun tèid ainmean-àite ceart a chleachdadh air feadh na buidhne.	Thèid ainmean-àite ceart a chleachdadh anns gach suidheachadh sa bhuidhinn, a' gabhail a-steach mapaichean, litrichean agus foillseachaidhean a rèir mholaidhean bho Ainmean-àite na h-Alba.	✓						Conaltradh

Àir.	Buil	Cleachdadh làithreach agus/no Gníomh a dhìth	Làithreach	2020	2021	2022	2023	2024	Prìomh oifis
Ìrean eadar-theangachadh agus eadar-mhìneachaidh									
55	Cùm ìre an eadar-theangachaidh aig àrd-ìre	Dèan lèirmheas air seirbheisean eadar-theangachadh agus eadar-mhìneachaidh agus dèan cinnteach gu bheil iad a rèir slatan-tomhais a' ghnìomhachais.	✓						Conaltradh

Buileachadh agus Sgrùdadh

Clàr-ama

Bidh am Plana Gàidhlig an gnìomh gu foirmeil fad còig bliadhna bhon cheann-latha air an deach aontachadh le Bòrd na Gàidhlig. Ro dheireadh an ama seo, nì sinn ath-sgrùdadh air a' Phlana, nì sinn atharrachadh sam bith a tha a dhìth air agus cuiridh sinn do Bhòrd na Gàidhlig e airson aonta.

Caibideil 4: Ann an Gealltanasan a' Phlana, tha sinn air cinn-latha a chomharrachadh airson targaidean fa leth nuair a tha sinn an dùil gealltanasan sònraichte a chur an gnìomh.

Foillseachadh a' Phlana

Thèid Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba fhoillseachadh gu dà-chànanach air an làraich-lìn againn. A bharrachd air seo, nì sinn mar a leanas:

- A' cur a-mach fios naidheachd mu fhoillseachadh a' phlana ag ainmeachadh gun deach am plana aontachadh is fhoillseachadh
- Thèid agallamhan do na meadhanan a thabhann sa Ghàidhlig agus sa Bheurla
- Thèid innse don luchd-obrach agus do luchd-ùidh mun phlana ùr agus mar a gheibhear e tro chuairt-litrichean agus tron eadra-lìn
- Tog mothachadh poblach mun phlana tro na meadhanan sòisealta
- Leig fios do luchd-obrach mu na dleastanasan againn fon phlana.

Goireasachadh a' Phlana

Thèid - no chaidh - a' mhòr-chuid de na gnìomhan anns a' phlana seo a mhaoineachadh tro na buidseatan aig Coimisean Fearainn na h-Alba, a tha aontaichte le a sponsair, Riaghaltas na h-Alba.

Sgrùdadh Buileachadh a' Phlana

Cumaidh an Coimisean sùil air cur-an-gnìomh a' phlana tro aithrisean cunbhalach do dh'Àrd-sgioba Stiùiridh a' Choimisean agus le deasbad ràitheil aig coinneamhan Bùird a' Choimisein. Gheibh am Bòrd aithisg mhionaideach air adhartas, a thèid a chur gu Bòrd na Gàidhlig an uair sin.

Eàrr-ràdh 1 – In-sgrùdadh air Comas Cànan

Toraidhean Suirbhidh Comasan Gàidhlig an Luchd-obrach

Mar phàirt de Shuirbhidh Gàidhlig an luchd-obrach a rinneadh anns a' Ghearran 2020, chaidh faighneachd de luchd-obrach a' Choimisein de an comas labhairt, leughaidh, sgrìobhaidh agus / tuigsinn a bh' aca air a' Ghàidhlig nam beachd fhèin. Seo a' chiad turas a chaidh suirbhidh a dhèanamh air comasan agus ìrean mothachaidh Gàidhlig an luchd-obrach. Thèid na ceistean a chleachdadh mar slat-tomhais airson suirbhidhean luchd-obrach san àm ri teachd.

A-mach às na 16 daoine a fhuair cuireadh pàirt a ghabhail san sgrùdadh, fhreagair 13, ìre freagairt de 81%. A chionn 's nach d'fhuaras ach glè bheag de fhreagairtean airson cuid de na ceistean (nas lugha na còig), thathar a' cleachdadh àireamhan sa chiad seach na h-àireamhan cruinn gus am bi e nas doirbhe obrachadh a-mach cò rinn na freagairtean sin, gus cumail ri GDPR.

Geàrr-chunntas air a' Cheist

C12 Tha sinn a' sgrìobhadh a' Phlana Gàidhlig againn an-dràsta. Gus ar cuideachadh, bu toil leinn faighinn a-mach de na sgilean Gàidhlig a th' aig an luchd-obrach againn.

a) Nad bheachdsa, de an comas a th' agad gus:

	Chan eil comas sam bith agam	Bunaiteach	Eadar-mheadhanach	Fileanta
Gàidhlig a leughadh				
Gàidhlig a sgrìobhadh				
Gàidhlig a bhruidhinn				
Gàidhlig a thuigsinn				

- b) Am bu toil leat cur ris na sgilean Gàidhlig agad tro thrèanadh a bharrachd? Bu toil/Cha bu toil
- c) Am bu toil leat an ìre mothachaidh agad air a' Ghàidhlig a thoirt air adhart tro thrèanadh a bharrachd? Bu toil/Cha bu toil

Geàrr-chunntas de thoraidhean an t-suirbhidh

A rèir freagairtean a fhuaradh:

- Thuir 85% den luchd-obrach nach robh sgil Gàidhlig sam bith aca
- Thuir 15% den luchd-obrach gun robh sgilean Gàidhlig labhairteach bunaiteach no eadar-mheadhanach aca
- Thuir 15% den luchd-obrach gun robh sgilean leughaidh Gàidhlig eadar-mheadhanach aca
- Thuir 15% den luchd-obrach gun robh sgilean sgrìobhaidh Gàidhlig bunaiteach/eadar-mheadhanach aca
- Thuir 15% den luchd-obrach gun robh sgilean bunaiteach/eadar-mheadhanach aca ann an tuigsinn na Gàidhlig
- Thuir 0% den luchd-obrach gun robh iad fileanta sa Ghàidhlig.

Q11b Am bu toil leat na sgilean Gàidhlig a thoirt air adhart tro thrèanadh a bharrachd?

- 46% – Bu toil
- 54% – Cha bu toil

Q11c Am bu toil leat an ìre mothachaidh agad air a' Ghàidhlig a thoirt air adhart tro thrèanadh a bharrachd?

- 23% – Bu toil
- 77% – Cha bu toil

Cha deach faighneachd dhan luchd-freagairt mun ìre de mhothachadh a bh' aca air a' Ghàidhlig aig an àm seo: dh'fhaodte gu bheil an dìth ùidh a nochd iad ann an trèanadh mothachaidh mar thoradh air ìre àrd de mhothachadh a bhith aca mar-thà. Thèid ceist mun ìre mothachaidh a thaobh na Gàidhlig a chur ris an ath suirbhidh do luchd-obrach gus an urrainn dhuinn a' bheàrn fiosrachaidh seo a lionadh.

Thèid an luchd-obrach a nochd ùidh ann a bhith a' dèanamh trèanadh mothachaidh agus a' togail sgilean Gàidhlig a bhrosnachadh gus seo a thoirt air adhart tro na planaichean leasachaidh bliadhna aca.

Sgrùdadh air na stuthan Gàidhlig agus dà-chànanach a th' aig Coimisean Fearainn na h-Alba mar-thà

<i>Meadhanan agus Dàimh Poblach</i>	Neach-labhairt aig a bheil Gàidhlig aig a' choimisean. A' tabhann agallamhan anns a' Ghàidhlig
<i>Stuth Clò-bhuailte:</i>	Aithisg bhliadhnail 2018 – dà-chànanach Aithisg bhliadhnail 2019 – dà-chànanach Plana Ro-innleachdail 2018-2021 – dà-chànanach
<i>Làrach-lìn is Meadhanan Sòisealta</i>	Tweet sa Ghàidhlig ag ainmeachadh gun deach Aithisg Bhliadhnail 2019 foillseachadh Tha sinn a' cur ris a' chomas againn gus postaichean Gàidhlig a dhèanamh air na meadhanan sòisealta.
<i>Tachartasan agus Taisbeanaidhean</i>	Cuir coinneamhan poblach air dòigh anns a' Ghàidhlig far am biodh Coimiseanair(ean) Fearainn le Gàidhlig an làthair ma thèid seo iarraidh.
<i>Trèanadh luchd-obrach</i>	Tha sgilean Gàidhlig bunaiteach/eadar-mheadhanach aig 15% den luchd-obrach Tha trèanadh cànan ri fhaighinn mar-thà ma thèid sin iarraidh Trèanadh mothachaidh agus trèanadh sgilean cànan gu bhith nam pàirt de phlanaichean leasachaidh pearsanta.
<i>Soidhnichean</i>	Tha Coimisean Fearainn na h-Alba stèidhichte ann an Taigh an Longman, a tha le Riaghaltas na h-Alba. Tha Riaghaltas na h-Alba an urra ri soidhnichean an dà chuid taobh a-staigh agus taobh a-muigh an togalach. Tha cuid de na soidhnichean dà-chànanach mar-thà.
<i>Eadar-theangachadh</i>	Tha seirbheisean eadar-theangachaidh agus eadar-mhìneachaidh air an toirt seachad às ar leth le buidheann air an taobh a-muigh aig an àm seo.

Eàrr-ràdh 2 – Toraidhean na Co-chomhairle

Thèid co-chomhairle a chumail air Plana Gàidhlig Coimisean Fearainn na h-Alba airson 2020-2024 air làrach-lìn a' Choimisein fad sia seachdainean san earrach 2020. Brosnaichidh an Coimisean am Plana gu gnìomhach to na meadhanan sòisealta tron àm seo, a' sireadh bheachdan tron phost-d.

[Thèid na freagairtean a gheibhear a chlàradh an seo.]